

Bendruomeniškumas tinklaveikoje: mitas ar tvari perspektyva?

Aida Savicka

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Virtualiųjų socialinių tinklų atsiradimas pradžioje kėlė nemažą entuziazmą tiek visuomenėje apskritai (ypač tarp jaunųjų jos narių), tiek akademinėje bendruomenėje, puoselėjančioje lūkestį, kad jie taps tikrojo bendruomeniškumo, išvaduoto iš hierarchinių struktūrų, iš erdvės ir laiko apribojimų, lopšiais. Tačiau ilgainiui aiškėja, kad ir ši terpė neleidžia pabėgti nuo santykių fragmentiškumo, paviršutiniškumo, susvetimėjimo, atskirties ir kitų postmodernios visuomenės problemų – priešingai, ji netgi dar labiau jas aštrina, vis labiau atskirdama žmones nuo reikšmingų socialinių santykių ir slopindama aktyvų dalyvavimą bendruomeninėje veikloje, nes tam reikalingą laiką pasiglemžia veikla internete. Trūkstant konceptualaus bendruomenės kibernetinėje erdvėje sampratos apibrėžimo, bendruomenės statusas ten susiburiančioms žmonių grupėms dažnai suteikiamas pernelyg lengvai, tinkamai neatsižvelgiant į kai kurių susibūrimų atsitiktinumą, trumpalaikiškumą, menkavertiškumą. Todėl šiame straipsnyje kaip tik ir aptariamos virtualių sambūrių evoliucionavimo ir įsivertes bendruomenės, pagrįstas bendromis vertybių sistemomis, perspektyvos. Pagrindiniai žodžiai: tinklaveika, bendruomenė, virtualus sambūris, tapatybė

Pastarųjų dešimtmečių technologinės pažangos dėka interneto prieigą suteikus reikšmingai pasaulio gyventojų daliai, susiklostė visos sąlygos elektroninėje erdvėje formotis įvairaus pobūdžio, apimties ir bendravimo intensyvumo sambūriams. Tokie virtualūs socialiniai tinklai pradžioje panašėjo į pirminių tarpasmeninių ryšių oazę, nes rodėsi, kad jiems būdinga visa, kas reikalinga autentiškai žmonių bendrystei: bendravimo spontaniškumas, narių interesų bendrumas ir vienas kito vadinimas „draugais“, išsivadavimas iš hierarchinių santykių. Nenuostabu, kad pirmieji naujosios socialinės tikrovės tyrinėtojai suskubo šiems elektroninėmis interakcijomis susaisytytų vartotojų susibūrimams suteikti bendruomenių vardą. Atrodė, kad jau pats lūkestis virtualioje erdvėje atrasti šiltų tarpasmeninių santykių kuriamą bendruomenės rojų gali tapti „save išpildančia pranašyste“. Tokio optimizmo nestinga ir mokslinėje literatūroje. Tačiau šiai naujai socialumo terpei gyvuojant ilgesnį laiką (jei taip tikslu įvardyti poros dešimtmečių laikotarpį) aiškėja, kad čia perkeliamos visos postmodernios visuomenės problemos, nuo kurių tarsi ir buvo norima pabėgti – visų pirma, susvetimėjimas, bendravimo fragmentiškumas. Be to, ilgainiui tampa akivaizdu, kad pati skaitmeninės erdvės prigimtis netgi naujai sukuria ar pagilina kai kurias įsise-nėjusias socialines problemas. Būdama labai pagavi, įtraukianti, reaktyvi, dinamiška bendravimo terpė, kartu ji labai stokoja kritinio atstumo, gilesnio užplūstančios infor-

macijos apmąstymo, verifikacijos, todėl yra ypač manipuliatyvi, lengvai pasiduodanti žaibiškoms grandininėms reakcijoms į socialiai jautrias ar skandalingas „naujienas“. Vietoje idealistiškai įsivaizduojamo tarnavimo tolerancijai, lygiateisiškumui, demokratizacijai ar socialinės atskirties mažinimui, ji lygiai taip pat sėkmingai gali būti panaudota visiškai priešingiems tikslams. Tokiuose grynai į komunikaciją ir pramogą orientuotuose virtualiuose sambūriuose viešpatauja individualizmas ir fragmentiški interesai, asmeninių tikslų siekis ir pastangos norimai pristatyti save kitiems; nuomonės lyderiais čia tampa anaipol ne išskirtine išmintimi ar aukšta morale pasižymintys tinklo nariai, vertinantys ilgalaikes savo raiškos socialiniame tinkle pasekmes kitiems nariams ir patiems socialinio tinklo kokybei. Tai anaipol nesuteikia pagrindo kalbėti apie bendradarbiavimu grįstą ir į ilgalaikius grupės tikslus orientuotą socialumą (Fernback 2007). Maža to, dėl socialiniuose tinkluose generuojamo naujienų srauto principo vartotojo elgsenos tinkle istorijos pagrindu prioritetizuoti jam įdomias, patinkančias žinutes, pats to nesuvokiantis žmogus yra uždaromas į savotiškas informacines celes, kuriose confirmuojamas jo paties susikurtas pasaulio matymas ir mąstymas. Tokiu būdu atskiriams tinklo vartotojams tampant savo „asmeninių informacinių laukų“ centru, neįmanoma identifikuoti bendruomenės formavimuisi taip svarbių kolektyvinės tapatybės riboženklų. Visi šie argumentai lemia tai, kad kai kurie socialiniai tyrinėtojai iš esmės abejoja virtualių sambūrių evoliucionavimo į visavertes bendruomenes perspektyva (Lockard 1997; Maffesoli 1995; Tardini, Cantoni 2005).

Sociologinė bendruomenės samprata

Mokslinį domėjimąsi apie bendruomenę dar XIX amžiuje sužadino dėl industrializacijos ir urbanizacijos vykusios socialinės sanklodos erozija, pasireiškusio giminytės ir kaimynystės ryšių silpnėjimu. Susidomėjimas bendruomenės tyrimais XX amžiaus antroje pusėje atgijo nauja jėga, paskatintas individualizacijos ir naujojo socialinio mobilumo reiškinių. Ir nors bendruomenė jau nuo sociologijos mokslo ištakų figūruoja kaip pamatinis šio mokslo konceptas, dar ir šiandien jis išlieka vienas problemiškausių. Bendruomenės samprata yra daugiaprasmė ir transformatyvi, nes jai suteikiamas turinys nemaža dalimi yra nulemiamas konkrečios diskusijos konteksto. Įvairias sociologinių bendruomenių sampratas vienija tai, kad kaip svarbiausias jos elementas yra akcentuojami tuos pačius interesus turintys žmonės, susieti bendrais įsitikinimais, tikėjimu, vertybėmis, kurie skatina tarpasmenes interakcijas, palaiko bendrą savimonę ir sutelkia bendruomenės narius bendram veiksmui (Berger, Luckmann 1966; Cohen 1985; Gusfield 1975). Dar 1955 metais atlikęs išsamią bendruomenės termino vartojimo analizę ir išskyręs net 94 skirtingus bendruomenės apibrėžimus, George'as A. Hillery (1955) identifikavo tris dažniausiai įvardijamus jos elementus: 1) socialinę interakciją, 2) narius siejančią bendrą vertybių sistemą ir

3) geografinę teritoriją. Dėl pastarojo dėmens, laikui bėgant, kilo vis karštesnės diskusijos, galiausiai jį beveik visai nureikšminant, o tai susiję tiek su globalizacijos procesais apskritai, tiek su naujųjų komunikacijos priemonių įsigalėjimu konkrečiai¹. Tokias ir panašias mokslininkų pastangas išgryninti bendruomenės sampratą, įvardijant esminius jos dėmenis, vaizdžiai apibūdina Marcia Pelly Effratas, sakydamas, kad „bandymas studijuoti bendruomenę yra panašus reikalas kaip bandymas pirštais paimti želė. Nors kažkiek gali pavykti suimti, bet didesnė dalis visada išslys“ (Effrat 1974, p. 1).

Analizuojant tradicines bendruomenes, jos paprastai siejamos su šeimos, giminių ir pirminių grupių ryšiais, kur vyrauja tiesioginės tarpasmeninės sąveikos; taip pat akcentuojama tam tikra joms būdinga struktūra, kurioje bendruomenės narių vaidmenys yra gana aiškiai apibrėžti, o tarpusavio ryšiai sąlyginai stabilūs. Besikeičiančios vertybės ir šiuolaikinių technologijų, ypač masinės komunikacijos, plėtra, paskatinusi intensyvesnius kontaktus už pirminių grupių ribų, turėjo įtakos ir kintančiai bendruomenės sampratai – ji taip išsiplėtė, kad bendruomenė imta vadinti bemaž bet kokia bendrais interesais susietų žmonių grupė. Čia pravartu prisiminti jau klasikine tapusią Marko S. Granovetterio (1973) perskyrą tarp stiprių ir silpnų ryšių. Pirmieji apima dažnas, emociškai intensyvias interakcijas, stiprinančias solidarumą ir suburančias tvirtai susietas grupes, tokias kaip šeima ir draugai. O štai silpni ryšiai, nors ir labai svarbūs informacijos sklaidai, yra atsitiktiniai, paviršutiniški, todėl nesuformuoja bendruomenių.

Tad nors apie bendruomenės tradicine prasme nykimą buvo kalbama nuo pat sociologijos mokslo pradžios, tai dar labiau paskatino modernizacija, susilpninusi bendruomenės susiformavimui ir išlikimui būtinas prielaidas: neformalius pirminius ryšius čia pakeitė formalūs antriniai, socialinę integraciją – fragmentacija, tuo pat metu pasitikėjimo lygis dramatiškai krito, o socialinis kapitalas išseko (Tönnies [1887] 2002; Fukuyama 1999; Putnam 2000). Tačiau ne visi tyrinėtojai dramatiškai vertina bendruomenės likimą šiuolaikinėje socialinėje sanklodoje – oponentai argumentuoja tuo, kad žmonių prigimčiai liko būdingas glaudžių tarpasmeninių ryšių su tuos pačius interesus, vertybes turinčiais žmonėmis poreikis, o tai ir užtikrina bendruomenę (Baumeister, Leary 1995). Optimistiškai bendruomenės perspektyvas vertinančiųjų nuomone, didžiausia problema slypi klaidingoje teorinėje prielaidoje, kad tikrajai bendruomenei būdinga vienovė, o ne įvairovė, susitelkimas, o ne konfliktai, stabilumas, o ne pokyčiai, artimumas, o ne išsibarstymas, tuo tarpu jos nariams – homogeniškos, o ne heterogeniškos tapatybės, emocionalūs, o ne racionalūs tarpusavio santykiai.

¹ Verta pastebėti, kad dar gerokai prieš interneto erą Josephas R. Gusfieldas (1975) išskyrė dvi pagrindines bendruomenės termino sampratas: pirmoji yra teritorinė/ geografinė samprata, kurioje priklausymo bendruomenei jausmas pirmiausia siejamas su priklausymu tam tikrai lokacijai – kaimynystei, miestui ar regionui; antroji yra santykių samprata, akcentuojanti tarpasmeninių santykių kokybę ir pobūdį, neatsižvelgiant į bendruomenės narių lokaciją. Gusfieldas pabrėžė, kad šios dvi sampratos yra tarpusavyje suderinamos.

Virtualus sociumas – kas tai?

Virtualios socialinės erdvės kūrimasis ir sparti plėtra paskatino gana optimistinius susvetimėjusios modernios visuomenės grįžimo prie šiltesnių ir prasmingesnių santykių perspektyvų vertinimus. Pasak jų, prisijungimas prie tinklų turi potencialą paskatinti gyvybingus socialinius sambūrius ir bendruomenių, išlaisvintų iš erdvės ir laiko apribojimų bei sudarančių galimybes laisvai užmegzti ryšius su kitais žmonėmis, kūrimąsi – kitaip tariant, bendruomenių, kylančių iš komunikacijos, iš bendrų įsitikinimų, o ne iš fizinio artumo (Jones 1997). Dažnai šią naująją terpę linkstama idealizuoti tvirtinant, kad naujosios virtualioms bendruomenėms būdingas aukštas sąmoningumas, orientacija į principus ir tikslą bei susitelkimas į veiklą (Schuler 1996). Ne taip pozityviai nusiteikę stebėtojai teigia, kad naujosios technologijos kaip tik vis labiau atskiria žmones nuo reikšmingų socialinių santykių, slopina aktyvų dalyvavimą bendruomeninėje veikloje, nes tam reikalingą laiką pasiglemžia veikla internete (Davis 2001, Turkle 1995). Tad virtualias bendruomenes jie laiko nevisaverčiu tradicinių bendruomenių pakaitalu, atspindinčiu bendrą šiuolaikinių visuomenių polinkį į paviršutiniškumą (Komito 1998). Amerikiečių sociologas Craigas Calhounas atkreipia dėmesį ir į kitą problemos aspektą – jo teigimu, „elektroninių technologijų pagalba falsifikuoti ryšiai greičiau gali paskatinti „kategorinius tapatumus“ nei tankius, dauginius ir sistemingus santykių tinklus“ (Calhoun 1998, p. 373). O štai Kanados tyrėjai Serge'as Proulx ir Guillaume'as Latzko-Toth (2005) kelia klausimą, ar apskritai yra įmanomas terminas „virtuali bendruomenė“, nes bendruomenę traktuojant pagal tradicinę vokiečių sociologo Ferdinando Tönnieso ([1887] 2002) sampratą reikėtų kalbėti apie socialinius sambūrius, pagrįstus geografiniu ir emociniu artumu, kuriems būdinga reali ir autentiška narių sąveika, o tai turi mažai ką bendro su prievardžiu „virtualus“, kuris daro aliuziją į abstrakciją, simuliaciją ir iliuziją.

Tad tenka pripažinti, kad ir šiandien išlieka aktuali Jano Fernbacko ir Brado Thompsono (1995) pastaba, jog virtualios bendruomenės samprata tebėra amorfinė, nes trūksta bendro sutarimo apie tai, kas iš tiesų sudaro bendruomenę kibernetinėje erdvėje. Jiems antrinantis Johnas G. Bruhnas teigia, kad „diskutuojant apie elektronines bendruomenes, sąvoka „bendruomenė“ įgauna daugybę skirtingų reikšmių. Kai kuriais atvejais bendruomenė reiškia abipusiškumą ir savitarpio pagalbą, kitais atvejais – žmonėms bendras vertybes ir normas, dar kitose situacijose bendruomenė prilyginama panašiai mąstančių asmenų susibūrimui, ir galiausiai bendruomenė gali reikšti socialinius santykius, kurie susiklosto, kai toje pačioje vietovėje gyvenantys žmonės ilgesnį laiką savanoriškai sąveikauja. Šios reikšmės dažnai vartojamos pakaitomis, dėl ko „bendruomenės“ termino vartojimas gali būti klaidinantis“ (Bruhn 2005, p. 214). Siekdami išsklaidyti terminologinį neapibrėžtumą Fernbackas ir Thompsonas (1995) virtualią bendruomenę gana plačiai apibūdina kaip socialinių santykių rinkinį, sukurtą kibernetinėje erdvėje per kartotinius ryšius tam tikrose ribose. Dažnai

akcentuojama ir tai, kad virtualios bendruomenės paprastai yra lankstesnės, lengviau prisitaikančios prie naujų aplinkybių nei tradicinės, o išskirtinis jų bruožas, atskiriantis nuo pastarųjų, yra savanoriškumas.

Tačiau panašu, kad, kalbant apie virtualųjį pasaulį, bendruomenės etiketę ten susiburiančioms žmonių grupėms linkstama priklijuoti pernelyg lengvai, tinkamai neatsižvelgiant į kai kurių susibūrimų atsitiktinumą, trumpalaikiškumą, menkavertiškumą. Jei fiziniame pasaulyje net nepagalvotume bendruomene vadinti būrelio autobusų stotelėje lūkuriuojančių žmonių (nors ir turinčių bendrą interesą) ar lifte įstrigusių ir bandančių išsilaisvinti žmonių (nors ir susietų bendra veikla vardan bendro tikslo), tai virtualiame pasaulyje bendras interesas, tikslas ar veikla dažnai laikomi pakankamu pagrindu bendruomeniškumo būčiai pasiekti. Šia prasme taiklus yra Bruhno pastebėjimas, kad „sąveika vienoje vietoje tuo pačiu metu nėra bendruomenė. Asmuo turi būti įsivaizduojamos erdvės dalis. Betikslis susisaistymas internete nėra naudingesnis nei neįtinklintoje erdvėje“ (Bruhn 2005, p. 214).

Atsakant į šią virtualių socialinių grupių konceptualizavimo problemą, buvo suformuluota alternatyvi elektroninės *genties* samprata. Ji pagrįsta prancūzų sociologo Michelio Maffesoli (1996) naujojo gentiškumo idėja, atkreipiančia dėmesį į tai, kad šiuolaikinėje socialinės fragmentacijos situacijoje žmonės yra linkę spontaniškai burtis į labai homogeniškas interesų grupes, nepasižyminčias tolerancija priešingų interesų žmonėms, todėl gretinamas su pirmąkart išryškintu totemo gentimis. Remdamiesi šia analogija Tyrone'as L. Adamsas ir Stephenas A. Smithas elektroninę gentį apibūdina kaip „išskirtinį siaurai fokusuotą, tinklo palaikomą žmonių junginį kibernetinėje erdvėje, kuriuos sieja bendras tikslas ir kurie naudoja bendrą protokolą ir procedūrą sutartiniam keitimuisi informacija ir nuomonėmis“ (Adams, Smith 2008, p. 17). Pasak jų, elektroninę gentį sudaro keturi pagrindiniai elementai: žmonės, tikslai, protokolai ir technologija. Ilgalaikeje sąveikoje iš jų gali susiformuoti socialinės grupės su tam tikrais vaidmenimis ir elgesio normomis. Būtent tai suteikia joms panašumo į bendruomenes, tačiau šiems socialiniams dariniams būdingas žymiai didesnis erdvinis ir socialinis neapibrėžtumas. Tačiau ir ši virtualaus sociumo konceptualizacija nėra visuotinai priimtina.

Svarbų akcentą šioje diskusijoje padeda socialinių tinklų tyrinėtojas Danielis Memmi (2006), teigdamas, kad virtualios bendruomenės yra gana naujas reiškinys, todėl dar anksti vertinti, ar jos yra tam tikra klasikinių bendruomenių atmaina ar kokybiškai naujas žmonių sambūris. Jis ragina atsižvelgti į klasikinę sociologijos perskyrą tarp mažų, asmeniniais ryšiais pagrįstų tradicinių bendruomenių ir modernių, laisvesniais ir labiau beasmeniais ryšiais susaistytų socialinių darinių. Pasak Memmi, pernelyg dažnai linkstama nedvejojant tapatinti virtualias bendruomenes būtent su pirmojo tipo – tradicinėmis – bendruomenėmis, nors faktiškai dažnu atveju jos kaip tik kyla iš laisvų beasmenių interakcijų, kurias skatina tam tikrų bendrų tikslų siekis, o ne noras gilinti tarpasmeninius santykius. Jo žodžiais tariant, virtualio-

je bendruomenėje „dalyvavimas dažnai yra vienkartinis įvykis, dalyviai dažnai yra anonimiški arba naudoja pseudonimus, grupės gali būti gana didelės su šimtais ar tūkstančiais dalyvių, kuriose yra tiek aktyvių dalyvių, tiek ir daug pasyvių skaitytojų, grupės narystė dažnai yra laikina, mažai tėra grupės savivokos, grupės struktūra yra labai kintanti, indėliai į diskusiją dažnai nėra adresuoti niekam konkrečiai, daug šių indėlių yra akivaizdžiai ignoruojami, čia yra mažai asmeninių santykių, ir jie yra nestabilūs, diskusijos stilius paprastai yra šaltas ir neemocionalus (išskyrus pasitaikantį agresyvumą, kuris pasitarnauja socialinės kontrolės tikslais), sąveikos vyksta ne tarp žmonių, o sukasi aplink bendrą objektą, tikslą ar užduotį, sąveikos prisideda prie bendros darbo erdvės kūrimo, o indėliai dažniausiai yra orientuoti į tikslą“ (Memmi 2006, p. 288–300). Kadangi interesas yra akcentuojamas kaip jungiamasis šių bendruomenių ryšys, o vyraujanti sąveika – nuasmeninta, autorius daro išvadą, kad virtualios bendruomenės yra tik dar vienas ilgalaikės šiuolaikinės visuomenės evoliucijos link abstraktesnių socialinių santykių pavyzdys, o ne tradicinės bendruomenės renesansas.

Britų kiberetnografė Denise Carter (2005) neskuba sutikti su tokiu požiūriu ir teigia, kad žmonės susirenka internete tam, kad apsigyventų naujose socialinėse erdvėse. Remdamasi savo atliktu ilgalaikiu vienos virtualios bendruomenės tyrimu, teigia, kad daugeliui žmonių virtuali erdvė nėra „beviėtė“ ir skirtinga ar atskirta nuo realaus pasaulio – jiems ši erdvė yra tiesiog dar viena susitikimų vieta. Pasak jos, žmonių santykiai čia anaipol nėra egzotiški ar atsieti nuo kasdienio gyvenimo; atvirkščiai – jie formuojasi ir yra palaikomi labai panašiai kaip ir platesnėje visuomenėje, tik kitomis komunikacijos priemonėmis. Santykių palaikymui kibernetinėje erdvėje žmonės investuoja ne ką mažiau pastangų kaip kitose socialinėse erdvėse, joms visoms galiausiai daugiau ar mažiau asimiliuojantis.

Papildant šiuos debatus, būtų galima išskirti dvi virtualioje erdvėje egzistuojančių socialinių sambūrių tipus pagal pirminį jų susibūrimo ir bendravimo būdą. Pirmosios bendruomenės būtų tos, kurios susiburia realaus gyvenimo situacijose ir elektroninę komunikaciją naudoja kaip vieną iš patogių bendravimo būdų, suteikiančių galimybę greitai ir efektyviai susisiekti su mažesne ar didesne žmonių grupe, keistis informacija, nuomonėmis ir pan. Iš esmės tai yra bendruomenės tradicine šio termino prasme, savo gyvenime pasitelkiančios inovatyvias bendravimo priemones. Šioms bendruomenėms nuo pat jų susiformavimo pradžios būdingas tam tikras bendras kultūrinis kontekstas, bendrų tikslų ir bendravimo normų apibrėžtumas. Pasikeitęs komunikacijos būdas iš esmės nepakeičia jų prigimties. Antrojo tipo bendruomenės yra tokios, kurios susiburia ir gyvuoja išskirtinai virtualioje erdvėje, kurios nėra grindžiamos fiziniais kontaktais tarp bendruomenės narių ir neperkelia tarpasmeninių santykių į realaus gyvenimo situacijas². Dažnai jos neturi ir aiškios hierarchinės struktūros.

² Reikia pripažinti, kad ligi šiol plačiai tebenaudojamas perskyrimas tarp „realios“ ir „virtualios“ žmonių gyvenimo dimensijos, tarp gyvenimo fizinėje tikrovėje ir tinkle, didėjant įtinklinto gyvenimo

Viena iš didžiausių virtualiojo bendruomeniškumo silpnųjų laikoma tai, kad jam trūksta tiesioginio bendravimo materijos, tiesioginio verbalinio bei neverbalinio ryšio, puoselėjančio artimumą, bendrumo jausmą.

Tačiau tai dar nereiškia, jog bendruomeniškumas negali gyvuoti be tiesioginio buvimo kartu. Kaip akcentuoja amerikiečių sociologai Barry Wellmanas ir Keith Hampton (1999), ne teritorija ir grupės, o socialiniai santykiai yra ta sritis, kurioje kuriasi bendruomenė. Tai puikiai įrodo žydų diasporos pavyzdys: ji sugebėjo išsaugoti stiprią etninę tapatybę, nepaisant ilgalaikio gyvenimo be bendruomenei priklausančios teritorijos, išsibarsčius po visą pasaulį. Šitai neleidžia paneigti teiginio, jog kolektyvinė atmintis gali kompensuoti bendros fizinės erdvės nebuvimą (Poster 1998), ir dar kartą įrodo, koks stiprus vaizduotės vaidmuo, kuriant bendruomenę. O internetas kaip tik ir teikia plačias galimybes konstruoti tapatybę pasitelkus vaizduotę, ieškant tam reikalingos medžiagos įprastose kasdienio gyvenimo veiklose, pavyzdžiui, skaitant savo šalies laikraščius, dalyvaujant visuomenei svarbiose diskusijose, susipažįstant su kitais savo bendruomenės nariais, atsidūrusiais toli nuo gimtinės ir pan.

Vertybės kaip bendruomenių telkimosi ašis

Socialinių ryšių virtualiuose sambūriuose laikinumas, atvirumas, lankstumas, tarp jų narių vyraujanti instrumentinė orientacija ne vienam kelia abejonių dėl paties bendruomenės termino tinkamumo tokiems socialiniams sambūriams įvardyti. Tokios sąvokos, kaip pasitikėjimas, o juo labiau ištikimybė, anksčiau laikytos esminiais bendruomeniškumo dėmenimis, nepastebėtai dingsta iš vartosenos, kalbant apie naujojo tipo sociumo formas. Dažnai minimas kitas virtualių bendruomenių trūkumas siejamas ir su įtinklintos asmens tapatybės nepastovumu, neapčiuopiamumu. Kaip teigia įtinklinto žmogaus tapatybės virsmų tyrėjai, „internetas – kaip ir bet koks kitas žmogaus patirties šaltinis – turi įtakos tam, kaip mes formuojame ir projektuojame savo tapatumus. Jis gali padėti sustiprinti jau susiformavusią tapatybę, bet gali ir priversti ją apmąstyti iš naujo ar net sudvejoti dėl pačių jos pagrindų“ (Diamandaki 2003). Internetas, kitaip nei ankstesnės komunikacijos priemonės, žmonių nenukreipia aiškia linkme, bet reikalauja jų pačių pasirinkimo ir kūrybiškumo. Todėl internetas yra atviras nuolatiniam informacijos perkonstravimui, vis naujam simbolių įprasminimui. Jis suteikia vartotojams galimybę atsirasti ir vėl išnykti daugybėje erdvių, laikų, socialinių vaidmenų (Ester, Vinken 2003). Taigi kibernetinėje erdvėje asmens

skvarbai tampa vis labiau problemiškas, nes virtualaus gyvenimo įvykiai taip pat formuoja tam tikrą realią žmogaus patirtį ir gali turėti realias pasekmes. Kaip pastebi Carter (2005), kibernetinis pasaulis vis labiau integruojasi į kasdienį žmonių gyvenimą. Pasak jos, „kibernetinė erdvė nebėra skirtinga ir atskirta nuo realaus pasaulio. Ji yra kasdienio gyvenimo dalis, nes šie santykiai tampa įtvirtinti kasdiniame gyvenime“ (Carter 2005, p. 164).

tapatybė tampa vis mažiau apibrėžta, trumpam žaismingai prisiimta ir vėl atmeta. Kaip tvirtinama, šioji tapatybė „visada yra greitai išnykstanti ir lengvai pamirštama, nuolat atvira kismui ir rekonstravimui, kurį skatina mobili virtualiosios erdvės diskurso kilmė“ (Diamandaki 2003). Todėl ir abejojama, ar tokia tapatybė gali būti pakankamas ilgalaikių sutelktų bendruomenių pagrindas. Tvariai, gyvybingai bendruomenei reikalingas tvirtesnis konsolidacijos pamatas.

Dar 1975 metais amerikiečių kultūros sociologas Josephas R. Gusfieldas kaip svarbų bendruomenės elementą išskyrė grupės savivoką, kurią konceptualizavo kaip bendruomenės narius apjungiantį vidinio ryšio pojūtį, savo bendro priklausymo žinojimą. Tokia savivoka yra platesnė nei grupei bendros pažiūros ar įsitikinimai, nes apima ir kolektyvinį savo skirtingumo nuo kitų bendruomenių suvokimą. Bendruomenės psichologijos pradininkas Seymouras Sarasonas kaip pamatinę šios srities tyrimuose suformulavo psichologinio bendruomenės jausmo sampratą, kurioje išskyrė tokias pagrindines charakteristikas: „panašumo su kitais suvokimą, pripažįstamą tarpusavio priklausomybę su kitais, norą išlaikyti šią tarpusavio priklausomybę, suteikiant ar darant kitiems tai, ko tikėtusi iš jų, jausmą esant didesnės patikimos ir stabilios struktūros dalimi“ (Sarason 1977, p. 157). Taigi buvimo socialiai susijusiu jausmas laikomas pagrindiniu psichologinio bendruomenės jausmo elementu.

Davidas W. McMillanas ir Davidas M. Chavis (1986) dar labiau išplėtojo teorinį „bendruomenės pojūčio“ konstrukta, kuriame išskyrė keturias dimensijas: 1) narystę, 2) įtaką, 3) integraciją bei poreikių patenkinimą ir 4) bendrą emocinį ryšį. Narystė yra priklausymo ar bendro dvasinio giminingumo jausmas, ir jai būdingi penki požymiai: ribos, emocinis saugumas, priklausymo ir identifikavimo jausmas, asmeninė investicija ir bendra simbolių sistema. Veikdami kartu šie požymiai padeda suprasti, kas yra bendruomenės dalis, o kas – ne. Antrasis elementas yra įtaka, savo paties reikšmingumo ir svarbos bendruomenei bei bendruomenės reikšmingumo ir svarbos savo nariams jausmas. Integracijos bei poreikių patenkinimo elementas reiškia pojūtį, kad bendruomenės narių poreikiai bus patenkinti iš išteklių, kuriuos sukuria jų narystė bendruomenėje. Šį elementą autoriai glaudžiai sieja su bendromis vertybėmis, kurios lemia poreikių prioritetizavimą – bendros vertybės suteikia bendruomenėms integruotumą, darną. Ketvirtasis elementas yra bendras emocinis ryšys, įsipareigojimas ir įsitikinimas, kad bendruomenės nariai dalijosi ir dalinsis bendra istorija, kartu praleistu laiku ir panašia patirtimi. Kalbant apie pastarąjį, autoriai pabrėžia, kad „stiprios bendruomenės yra tos, kurios siūlo savo nariams pozityvius bendravimo būdus, visuotinai svarbius įvykius ir teigiamus jų sprendimo būdus, galimybes pagerbti narius, galimybes įnešti savo indėlį į bendruomenę ir galimybes patirti dvasinį ryšį tarp narių“ (McMillan, Chavis 1986, p. 14). Apibendrinami McMillanas ir Chavis bendruomenės pojūtį apibrėžia kaip „priklausymo bendruomenei ir narių svarbumo vienui kitiems bei grupei jausmą ir bendrą pasitikėjimą, kad narių poreikiai bus įgyvendinti, jiems įsipareigojant būti drauge“ (McMillan, Chavis 1986, p. 9). Net

ir praėjus daugiau nei trims dešimtmečiams ši koncepcija suteikia teorinį pagrindą daugumai bendruomenės pojūčio tyrimų.

Iš dalies pasiremami šia koncepcija ir adaptuodami ją naujai realybei Joon Koh, Young-Gul Kim ir Young-Gul Kim suformulavo „virtualios bendruomenės pojūčio“ konstrukta. Pasak jų, „virtualios bendruomenės pojūtis turi tris dimensijas: 1) narystę, kai žmonės išgyvena priklausymo bendruomenei jausmus, 2) įtaką, kai vieni nariai daro įtaką kitiems bendruomenės nariams, ir 3) pasinėrimą (angl. *immersion*), kai naviguodami virtualioje bendruomenėje žmonės jaučiasi esą srauto dalimi. Virtualios bendruomenės jausmas gali būti apibrėžiamas kaip individo narystės, įtakos ir pasinėrimo į virtualią bendruomenę pojūtis. Narystės, įtakos ir pasinėrimo dimensijos atspindi, atitinkamai, virtualios bendruomenės narių afektyvinius, kognityvinius ir elgesio aspektus“ (Koh, Kim, Kim 2003, p. 4). Nors pripažįstama, kad priklausomybės bendruomenei pojūčio potencialas virtualioje erdvėje yra mažesnis jau vien dėl to, kad šioje aplinkoje nėra fizinio tarpasmeninio kontakto, skatinančio emocinio artumo jausmą, galimybės (Constant, Sproull, Kiesler 1996; Granovetter 1973), teigiama, jog ir silpni ryšiai gali sutelkti žmones ir skatinti jų dalyvavimą bendruomenėse (Wellman 1997; Tardini, Cantoni 2005).

Tačiau įvardintieji virtualios bendruomenės pojūčio dėmenys nėra pakankami. Bendruomenės sąvoką poindustrinėje visuomenėje nagrinėjantys Willemas Van Vlietas ir Jackas Burgersas (1987) teigia, kad, be socialinės sąveikos, kiti du svarbūs bendruomenės elementai yra jungiančios vertybių ir simbolių sistemos. Memmi nuomone, „kad išgyventų, grupė privalo veikti išoriniame pasaulyje ir spręsti išorines problemas, bet taip pat skirti kintamą laiko ir energijos dalį, kad išlaikytų savo vidinę sanglaudą. Nors bendri tikslai ir veiksmai ilgainiui užtikrina minimalią sanglaudą, socialinis bendravimas, bendros normos ir grupiniai ritualai greičiausiai yra būtini veiksmingam grupės bendradarbiavimui. Tikriausiai yra reikalingi bent minimalūs bendri standartai, vertybės ir tikslai, kad grupė veiktų koku nors prasmingu būdu (netgi paprasčiausias bendravimas paties bendravimo labai negali vykti be bendro pasaulio tikrovės, apie kurią būtų galima kalbėti). Prieš pradėdant būtina įsitikinti, kad ši minimali bendrystė jau egzistuoja, arba reikėtų imtis veiksmų, kad ji kažkaip būtų sukurta. Tradicinių grupinių ritualų funkcija yra skatinti socialinę sanglaudą, o kibernetinėje erdvėje turi būti rasti jų virtualūs ekvivalentai“ (Memmi 2006, p. 298). Taigi, kalbant apie bet kokią bendruomenę ir ypač apie virtualiąją jos atmainą, negalima ignoruoti bendrų vertybių svarbos, nes tik jos gali būti rimta atsvara naujųjų bendruomenių „bevietiškumui“, socialinių struktūrų nestabilumui, jų narių santykių virtualioje erdvėje fragmentiškumui ir tapatybių difuziškumui.

Tradicionių bendruomenių nariams būdinga tam tikra vertybinė bendrystė, kurios pagrindas – tapatus kultūrinis paveldas. Esminis virtualioje erdvėje besikuriančių bendruomenių skirtumas šiuo požiūriu – kad vertybinė bendrystė yra ne tiek jos narių bendrabūvio pasekmė, o greičiau priežastis: bendras vertybes puoselėjantys žmonės

į bendruomenę kaip tik ir susitelkia tam, kad galėtų bendrauti su artimus interesus turinčiais, panašiomis vertybėmis gyvenančiais žmonėmis. Kalbant apie virtualius žmonių sambūrius, pastebėtina, kad ten dažniausiai daugiau ar mažiau aiškiai apibrėžiamos ne virtualiosios bendruomenės propaguojamos vertybės, o jos narių elgesį ir komunikaciją reguliuojančios bendravimo normos³, taisyklės. Todėl bent jau užuomazgų etape dauguma tokių sambūrių vargiai gali pretenduoti į bendruomeniškumo būtį – jei pastarąją ir įmanoma pasiekti, tam reikia laiko ir pastangų kurti bendrą istoriją ir iš jos kylančias tradicijas, su savo įprasminimais, moraliniais įsipareigojimais bei ritualais. Moraliniai įsipareigojimai tiek pačiai bendruomenei, tiek atskiriems jos nariams yra gyvybiškai svarbūs, nes apibrėžia, kas tam tikroje bendruomenėje laikoma teisinga, o kas – klaidinga, padrašina bendruomenės narius prašyti vieni kitų pagalbos, palaikymo, taip stiprinant solidarumą. Tuo tarpu ritualai stiprina bendruomenės savimonę ir vaidina svarbų vaidmenį, kuriant ir įtvirtinant bendruomenės tapatybę, apibrėžiant bendruomenės ribas ir nustatant taisykles. Atsižvelgdamos į tai, nemažai virtualių bendruomenių sąmoningai kuria ir naudoja savitą kalbą (žargoną, emocijų simbolius ar trumpinius), nustato socialinius vaidmenis, apibrėžia elgesio normas⁴, kuria ritualus ir akcentuoja bendrus tikslus, bandydamos teikti savo nariams tokią pačią naudą ir įsitraukimo pojūtį kaip ir tradicinės bendruomenės, nepaisant šių bendruomenių narius skiriančio atstumo ir medijinio bendravimo pobūdžio. Žinoma, bendruomenė negali būti sukurta vien sąmoningomis kieno nors pastangomis, nes ji randasi tik kaip šalutinis žmonių, siekiančių bendrų tikslų, veiklos produktas (Wrong 1976). Tačiau bendruomenės narių moraliniai tarpusavio įsipareigojimai, paremti bendromis vertybėmis, spontaniškai ar sąmoningai kuriamos tradicijos ir ritualai galėtų tapti tuo pagrindu, kuris organiškai sujungtų bendruomenės narius prasmingam bendrabūviui ir puoselėtų priklausymo bendruomenei pojūtį tiek pačioje bendruomenėje, tiek už jos ribų.

Apibendrinimas

Pasaulis pasikeitė tarsi ne tiek jau daug, tačiau sparčiai išplitusi naujoji informacinė technologija sukūrė visiškai naujas socialumo erdves ir formas, todėl socialiniams tyrinėtojams tenka iš naujo permąstyti pamatines sociologijos mokslo sąvokas – ir

³ Vertybių sampratos atskyrimas nuo normų yra labai svarbus, tą akcentavo jau Talcottas Parsonsas, pabrėždamas, kad vertybės yra abstraktūs konstruktai, nesietini „nei su konkrečia situacija, nei su konkrečia funkcija“ (Parsons 1961, p. 43), o tiesiog suteikiantys mąstymo ir veikimo gaires, tuo tarpu kai normos gana konkrečiai apibrėžia, kas yra tinkama, o kas – ne konkrečiose situacijose. Kitaip tariant, vertybės kontroliuoja, suteikia pagrindą normoms, o pastarosios kontroliuoja elgesį.

⁴ Atsirado netgi naujas terminas, apibrėžiantis etiketą internete, apimant įvairias bendravimo skaitmeninėje erdvėje sferas – „netiketas“ („netiquette“). Populiariausias iš jų suformulavo ir aprašė Virginia Shea knygoje „Netiquette“ (1994).

ne tik bendruomenės, bet ir tapatybės, viešumo ir privatumo, intymumo ir kt. Socialiniai tyrinėtojai dažnai primena faktą, kad internetas pats savaime nekonstruoja socialumo formų, nesukuria nieko naujo žmogiškųjų tikslų ir interesų požiūriu – jis yra tik dar vienas būdas, gal kartais paveikesnis, siekti jau ir anksčiau turėtų tikslų: dalijimosi informacija, pažinčių užmezgimo, bendravimo, draugystės, intymumo. Technologijos nėra savarankiški socialinių situacijų veiksniai, nes jos pačios yra šiose situacijose iššaknijusios – kiekviena technologija yra savotiškai socializuojama (Crang et al. 1991). Proulx ir Latzko-Toth žodžiais tariant, „virtualumas neturėtų būti suprantamas kaip socialumo iškraipymas, bet kaip vienas iš jo aspektų, jo didėjančio sudėtingumo optinis efektas, kurį sustiprina jo technologiniai artefaktai“ (Proulx, Latzko-Toth 2005, p. 49). Tad ir šioje erdvėje žmonės stengiasi realizuoti vieną iš pamatinių savo poreikių – kurti prasmingus tarpasmeninius ryšius, emociškai turtingus santykius, puoselėti autentiškumą, įtvirtinti savo tapatybę bendraujant su kitais žmonėmis. Šio siekio įgyvendinimą apsunkina fizinis atstumas tarp bendraujančiųjų, neleidžiantis patirti netarpiško bendravimo dvasios, santykių lakumas, fragmentiškumas ir neapibrėžtumas. Tai verčia tokias socialumo formas vertinti labiau kaip laikinas bendrystės patirtis nei kaip autentišką bendruomeniškumą.

Norint, kad skaitmeninėje erdvėje besikurianti bendruomenė turėtų tvaresnę perspektyvą, reikėtų kurti tvirtesnę jos pagrindą, labiau aktualizuojant bendras vertybes, įsitikinimus, pasaulėžiūrą, interesus. Maža to, kaip akcentuoja bioetikos ekspertas Erichas H. Loewy, „tikros bendruomenės nariai bendrai tiki pačia bendruomene kaip juos vienijančia vertybe. Tokiose bendruomenėse kentėjimas yra minimalus, solidarumas – tvirtas, o tikslas – stiprus“ (Loewy 1993, p. 234). Tik toks tikėjimas galėtų ugdyti skaitmeninio sambūrio narių jauseną, kad jie nėra vien atsitiktinai virtualiojo pasaulio platybėse susitikusių žmonių grupė, o susaistyti gilesne bendryste, ir svarbiausia – padėtų patiems suvokti save kaip bendruomenę. Jei bendruomenė nėra kiekvieno jos nario vertybė, pareiga ir tikslas, ji neturi galimybės gyvuoti.

Literatūra

- Adams, Tyrone L.; Smith, Stephen A. 2008. „A Tribe by Any Other Name...“. In: *Electronic Tribes: The Virtual World of Geeks, Gamers, Shamans, and Scammers*. Edited by Tyrone L. Adams, Stephen A. Smith. Austin: University of Texas Press, p. 11–20.
- Baumeister, Roy F.; Leary, Mark R. 1995. The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. In: *Psychological Bulletin*, Vol. 117, p. 497–529.
- Berger, Peter L.; Luckmann, Thomas. 1966. *The Social Construction of Reality*. London: Penguin Books.

- Bruhn, John G. 2005. *The Sociology of Community Connections*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Calhoun, Craig. 1998. Community without Propinquity Revisited: Communications Technology and the Transformation of the Urban Public Sphere. In: *Sociological Inquiry*, Vol. 68 (3), p. 373–397.
- Carter, Denise. 2005. Living in Virtual Communities: an Ethnography of Human Relationships in Cyberspace. In: *Information, Communication & Society*, Vol. 8 (2), p. 148–167.
- Cohen, Anthony P. 1985. *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.
- Constant, David; Sproull, Lee; Kiesler, Sara. 1996. The Kindness of Strangers: The Usefulness of Electronic Weak Ties for Technical Advice. In: *Organization Science*, Vol. 7, p. 119–135.
- Crang, Mike; Crang, Phil; May, Jon. 1991. Introduction. In: *Virtual Geographies: Bodies, Space and Relations*. Edited by Mike Crang, Phil Crang, Jon May. London: Routledge, p. 1–20.
- Davis, Richard A. 2001. A Cognitive-Behavioral Model of Pathological Internet Use. In: *Computers in Human Behavior*, Vol. 17 (2), p. 187–195.
- Diamandaki, Katerina. 2003. Virtual Ethnicity and Digital Diasporas: Identity Construction in Cyberspace. In: *Global Media Journal*, Vol. 2 (2). Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/5102541/Virtual_ethnicity_and_digital_diasporas_Identity_construction_in_cyberspace_Global_Media_Journal_2_2_Spring_2003 [žiūrėta 2018 03 12].
- Effrat, Marcia Pelly. 1974. Approaches to Community: Conflicts and Complementarities. In: *The Community: Approaches and Applications*. Edited by Marcia Pelly Effrat. New York: Free Press, p.1–32.
- Ester, Peter; Vinken, Henk. 2003. Debating Civil Society: On the Fear for Civic Decline and Hope for the Internet Alternative. In: *International Sociology*, Vol. 18 (4), p. 659–680.
- Fernback, Jan; Thompson, Brad. 1995. *Virtual Communities: Abort, Retry, Failure?* Prieiga per internetą: www.rheingold.com/texts/techpolitix/Vccivil.html [žiūrėta 2018 03 12].
- Fernback, Jan. 2007. Beyond the Diluted Community Concept: A Symbolic Interactionist Perspective on Online Social Relations. *New Media & Society*, Vol. 9(1), p. 49–69.
- Fukuyama, Francis. 1999. *The Great Disruption*. New York: The Free Press.
- Granovetter, Mark S. 1973. The Strength of Weak Ties. In: *American Journal of Sociology*, Vol. 78, p. 1360–1380.
- Gusfield, Joseph R. 1975. *Community: A Critical Response*. New York: Harper and Row.
- Hillery, George A. 1955. Definition of Community. In: *Rural Sociology*, Vol. 20, p. 111–123.
- Huntington, Samuel P. 1993. The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, Vol. 72 (3), p. 22–49.
- Jones, Steven G. 1997. The Internet and its Social Landscape. In: *Virtual Culture: Identity and Communication in Cybersociety*. Edited by Steven G. Jones. London: Sage, p. 7–35.
- Koh, Joon; Kim, Young-Gul; Kim, Young-Gul. 2003. Sense of Virtual Community: A Conceptual Framework and Empirical Validation. In: *International Journal of Electronic Commerce*, Vol. 8 (2), p. 75–94.
- Komito, Lee. 1998. The Net as a Foraging Society: Flexible Communities. In: *Information Society*, Vol. 14 (2), p. 97–107.
- Lockard, Joseph. 1997. Progressive Politics, Electronic Individualism and the Myth of Virtual Community. In: *Internet Culture*. Edited by David Porter. New York: Routledge, p. 219–232.
- Loewy, Erich H. 1993. *Freedom and Community: The Ethics of Interdependence*. Albany: State University of New York Press.
- Maffesoli, Michel. 1996. *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage.

- McMillan, David W.; Chavis, David M. 1986. Sense of Community: A Definition and Theory. In: *Journal of Community Psychology*, Vol. 14, p. 6–23.
- Memmi, Daniel. 2006. The Nature of Virtual Communities. In: *AI & Society*, Vol. 20, p. 288–300.
- Parsons, Talcott. 1961. "An Outline of the Social System". In: *Theories of Society*. Edited by Talcott Parsons, Edward Shils, Kaspar D. Naegle, Jesse R. Pitts. NY: Free Press, p. 30–79.
- Poster, Mark. 1998. Virtual Ethnicity: Tribal Identity in an Age of Global Communications. In: *Cybersociety 2.0: Revisiting CMC and Community*. Edited by Steve Jones. London: Sage Publications.
- Proulx, Serge; Latzko-Toth, Guillaume. 2005. Mapping the Virtual in Social Sciences: On the Category of "Virtual Community". In: *The Journal of Community Informatics*, Vol. 2 (1), p. 42–52.
- Putnam, Robert D. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Sarason, Seymour B. 1974. *The Psychological Sense of Community: Prospects for the Community Psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schuler, Douglas. 1996. *New Community Networks*. New York: ACM Press.
- Shea, Virginia. 1994. *Netiquette*. San Francisco: Albion Books.
- Tardini, Stefano; Cantoni, Lorenzo. 2005. A Semiotic Approach to Online Communities: Belonging, Interest and Identity in Websites' and Video Games' Communities. In: *Proceedings of the IADIS International Conference e-Society*. Edited by Pedro Isaías, Piet Kommers, Maggie McPherson. IADIS Press, p. 371–378. Qawra, Malta.
- Tönnies, Ferdinand. 2002 [1887]. *Community and Society*. New York: Dover Publications.
- Turkle, Sherry. 1995. *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. New York: Simon & Schuster.
- Vliet, Willem Van; Burgers, Jack. 1987. Communities in Transition: From the Industrial to the Postindustrial Era. In: *Neighborhood and Community Environments. Human Behavior and Environment (Advances in Theory and Research)*, Vol. 9. Edited by Irwin Altman, Abraham Wandersman. Boston: Springer, p. 257–290.
- Wellman, Barry. 1997. An Electronic Group is Virtually a Social Network. In: *Culture of the Internet*. Edited by Sara Kiesler. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, p. 179–205.
- Wellman, Barry. 1999. The Network Community: An Introduction to Networks in the Global Village. In: *Networks In The Global Village: Life In Contemporary Communities*. Edited by Barry Wellman. Boulder, CO: Westview Press, p. 1–48.
- Wellman, Barry; Hampton, Keith N. 1999. Netville Online and Offline: Observing and Surveying a Wired Suburb. In: *American Behavioral Scientist*, Vol. 43 (3), p. 475–492.
- Wrong, Dennis. H. 1976. *Skeptical Sociology*. New York: Columbia University Press.

The Networked Community: the Myth or Sustainable Perspective?

Summary

Keywords: networking, community, virtual gathering, identity

The emergence of virtual social networks initially raised a lot of enthusiasm in society as a whole (especially among its young members) and in the academic circles that cherished the expectation that these networks would eventually become the cradles for a true community, liberated from hierarchical structures and from the limitations of space and time. However, it turns out that this medium does not guarantee escaping from the fragmentation of relations, superficiality, alienation, social exclusion and other problems of postmodern society – on the contrary, it even aggravates them by separating people from significant social relationships and by inhibiting active participation in community participation, because online activities consume more time. In the absence of a consensus of conceptual definition for the cyberspace community, community status is often granted easily for various virtual gatherings, without taking into account that most of them have an accidental, short-lived, shoddy nature. The article discusses the prospects for the evolution of virtual gatherings into fully-fledged communities based on shared values systems.